

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒԹԵՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՑՐԱԿԱՆ

ԶՄԻՒՌՆԴԱ , 26 Հոկտեմբերի :

Ո՞եծին Ծրբատանից արտաքին գործոց պաշտօն-
եայ վսեմափայլ լրու Ծէլմերսթոնը , որուն խա-
ղաղասէր և իմաստուն բաղաքականութիւն յայտնի
է ամէնուն , անցեալները փառաւոր հացկերու թի
մը հրաւիրուած ըլքալով իւր ընտրօններէն ՚ի ՚Նի-
վերդնն գիւղաքաղաքը , որուն երեսփոխանն է
շատ տարիներէ հետէ , պատուական ատենաբա-
նութիւն մը ըրաւ , որուն մէջ այս տաղանդաւոր
կենցաղագէտ երեւելի անձը այժմեան բաղաքա-
կան ամէն գլխաւոր ինդիրներուն վրայօք խօսե-
ցաւ իւր սովորական ճարտասանութեամբը . և
իւր գաղափարները այնպիսի յստակ և գիւրիմաց
կերպիւ մը յառաջ դրաւ , և Յւրօսպայի աղա-
տասիրական գրութեանց վրայօք ունեցած իւր
վլտահութիւնը այնպիսի հաստատութեամբ մը
յայտնեց , որ բոլոր ունկնդրաց չերմեռանդ ծա-
փահարութիւնները ընկալաւ բանիցս անդամ :

Ահաւասիկ յիշեալ ատենաբանութեան գլուաւ
ւոր մասունքը, որոց վրայ մեր կենցաղագէտ ըն-
թերցողաց ծանր ուշադրութիւնը կըհրաւիրեմք:

“Պարոնսյը”

“Ճեր ջերմեւանդ ընդունելութիւնը կըցուցին ինձ ինձ որ ձեր վստահութիւնը կորսնցուցած չէմ, և թէ ձեր բարեկամութիւնը հաստատուն կըմնայ տասնեւթիւնը տարիէ ՚ի վեր, յորմէ հետէ անընդհատ շրանակութեամբ ՚Վիլբերդոն ձեր գիւղաբաղաբին երեսփոխանութեան պաշտօնը կըլարեմ։ Թէ պէտե կըցանկայի ևս առաւել յաճախ ձեր տեսութեանը գալ, բայց գիտեք որ զանազան ծանր աշխատանքներ, որոնք իմբուլը ու շագրութիւնն կրպահանչեն և իմ բոլոր ժամանակս գրաւած էին, արգիլեցին զիս այս քանի մը ամաց մէջ այցելութեան գալառ ձեզ։ Ի վերայ այսր ամենայնի մէկ կամ երկու տարի յաւաղ պատահած սաստիկ խոռովութեանցը, որոնք լւրուպայի վիճակը շինթեցին, յաջորդեց հանցարտութիւն մը որ խաղաղութեան նշան է թէ պէտե ոմանք կըկարծեն թէ այս հանդարտութեան տակ ապագայ երկարակութեան բողը բողներ ճածկուած են։”

“Իիւրին չէ անշուշտ քաղաքական մարդարէ
մը ձեանալ. բայց և այնպէս թէպէտե շաս
մարդիկ մեծ երկիւղե անհանգստութիւն կըցու.

ցընէն 1852 ամին համար , սակայն ես՝ առանց
ինքը ինքս մարդարէի մը տեղ գնելու , կրնամ ը-
սել որ մեծապէս միտեալ եմ յուսալու թէ ա-
ռանց աղէ տալի դիսլաց պիտի անցնի 1852 տարին՝
որ շատերը կը կարծեն թէ մեծամեծ չարիք պիտի
բերէ իւր հետը : (Օ՞ստիոհարութիւննէ) . Քանի մը
ամիսէ ՚ի վեր միթէ չոտսամնէք ազգու օրինակը
անհիմն ըլլալուն տխուր նախատեսութեց ոմանց:
Երբոր արքայագրուն բարձրապատիւ Ալպերթ իշ-
խաննը՝ իւր նախատես և փորձառութեամք ու-
գիտութեամք հասունացեալ մոռը և հաստա-
տուն գատողութեամիքը շամաշխարհական տե-
սարանը կանգնելու ընդարձակ գաղափարը ունե-
ցաւ որուն գոցուիլը մօտ է , ո՞րչափ դժբաղդու-
թիւններ չեն գուշակեր ներքին մեծ խոռոչու-
թիւն մը պիտի սպատակի կը սեին , սոսացուածոց
իրաւունքը պիտի ջնջուէր և ընկերական կարգու-
ւորութիւնը տակնութիւնը ըլլար պիտի :

“Ի վերայ այսր ամենայինի կրնանքը ըսել թէ ,
երբէք այսպահի իփտ բազմութիւն՝ երկրադնոխ
ամէն կողմէն գալով՝ միայն մէկ բաղաքի մը մէջ
ժողովնալ չգտնուեցաւ առանց ե . ոչ վայրկեան
մը բարեկարգութիւնը շփոթմէլու : Այս շա-
մաշխարհական ցցցին բարիքը անշափի պիտի ըլլան՝
և ամէնէն մեծադոյնը , ամէնէն կարևորագոյնը
և ամէնէն տեղականը այն է որ այս հազրոգակակ-
ցութեանց միջցաւ ժողովրդոց մէջ բարեկամու-
թեան և մարդասիրութեան կապը պիտի զօրանայ-
որ խաղաղութեան ամենահաստատ գրաւն է ’ի
մէջ ազգուց : (Օաֆակարութիւնք) : Այն ժողովրդոց
մէջ՝ որոնք ամէնէն աւելի շնուեցան այս տեղ-
տեսած ընդունէլութենէն , կրնանք նշանակել
մասնաւորապէս լցուանդեան ծովուն միւս կողմը
եղած մեր ազգականները , քանզի չկայ Ամերիկացի
մը և ոչուրիշ օտարական մը , որ զարմանքի մէջ
մնացած չըլլայ տեսնելով զբարեկարգութիւնը որ
կըտիրէ Անգղիոյ ամէն տեղը : Օմեզ ամէնէն ա-
ւելի զարմացնողը բարեկարգութիւնն է բախն , որ
կըտիրէ Անգղիոյ մէջ . ուր ո՞չ զինուորք կըտես-
նուին , և ո՞չ հրացաններով և սուրերով զինա-
ւորեալ մարդիկ բարեկարգութիւնը անվիշտ սրա-
հելու համար . այլ ոստիկանութեան բանի մը քա-
ղաքական պահապաններ կըտըտին՝ ձեռքերնի
պղտիկ գաւագանովմը , որոնք յօժարամիտ կըփու-
թան ցուցընելու մեզ ինչ որ կըննդրեմք : Իս-

Ես հետևեալ կերպիւ պատսախնակնեցի իս օտարական բարեկամաց , որոնք իրենց զարմացումը կը յայտնէին ինձ : Այդ բարեկարգութիւնը , որուն վրայ կը ըանալայը այդքան , անգղիացի ժողովութեան պատուական զգացմանց , անոր սըրտին բարութենք , և խելահաս մտացը սրդիւնքն է . բաց յայտմանէ այդ բարեկարգ վիճակին յատուկ աղբիւրը այս է , այսինքն՝ դատասատանները արդարութեամբ կը տեսնուին Անդ զիս մէջ է Խւրաբանչերոր շատ աղեկ գիտէ , որ ՚ի մարդոյ առմարդ եղած դատասատանը անկողմնափութեամբ և արդարութեամբ ՚ի գործ կը դրուի՝ առանց ակնածութեան և աղդեցութեան՝ ի՞նչ է կողմէ կուզէ թող ըլլայ : Ահա ասոր համար Անդ զիացին հաւատարմութիւն ունի օրինաց վրայ , և չնուազէր զօրէնքը ինքնիրեն արդարութիւն ընելու համար . քանզի գիտէ որ արդարութեան աւանդապահները ուղիղ դատասատան կը տեսնեն : Դարձեալ այսուղ իւրաքանչիւր ազատ է իւր դաղափարները յայտնելու , ինչ տեսսակ դաղափարներ կուզէ թող ըլլան : Աթէ սիսալ ունի , իրեն գէմ կը մաքառին անոնք՝ որ կրնոն իրաւունքը իմացընել անոր . խոկ եթէ իրաւունք ունի , կը համոզէ զանոնք որ սիսալեալ էն : Դաղափարաց մաքառումք խաղաղական սպատերազմմըն է , ուսկից միշտ բարեյածող վախճաններ կը ձագին : Ու քապէս կառավարութիւնը և ազգային խորհրդանոցը շատ տարիներէ հետէ չեն դադարիր բարենախանձ ոգւով աշխատելու որ վիճուէն և ՚ի գործ գնեն քաղաքական և ընկերական մեծամեծ կատարելագործութիւններ : (Օրդիակարութիւնն) Պաշտօններու մէջ խարդախութիւնները արգելու և բարեկարգութիւններ ընել , այսպիսի եղաւմիշտ նպատակը կառավարութեանց որ իրարույալորդ եցին Անդ զիս մէջ . և այս պատճառաւ ժողովուրդը միշտ գոհ մնաց մինչև ցայսօր եղածն . և եթէ տակաւին քիչ մը բան կայ ընելու համբերութեամբ կը սպասէ՝ հաւաստի ըլլալով որ անոր վրայ հոգ պիտի տարուի :

“Առաջին բանը զօր ըրինք մեր յարդութիւնը յայտնելու համար ամէնուն իրաւանցը վրայ քանի մը օրինաց ջնջութիւն եղաւ . և երկապառակեալ բողոքականաց դասը , որ ազգին պատուել մասն է իւր իմացականութեամբը և բնաւորութեամբը , կատարեալ հաւասարութիւն ընկա

Զոր բռնմիլր միշտ ձեզ սփռեմ՝ անմախանձ .
Զի անթառամ են փունջքք ՚ի զարդ գլխոյ ձեր ,
Վաստակաբեկ և Տիվլ՝ սփոցը քաջալւեր :
Ուշ ՚ի լերանց կամ ՚ի հովոսայ քըբմնածին ,
Ուր երես գունդք մարդաբաննք արածին ,
Վայրագասուն լիցեն ծաղկեք երիմնադյն ,
Զոր մշակին հնաձ երկամք պալպալչուն ,
ԱՆ ԱՄթենեան աղատաձեմ տոնմարաց
Չեզ պատրաստեալ են հիւսք ծաղկանցոց կեղապանձ
Զի դիւրագայթ գարշապարացդ տան սրգելը
Դժուարք բարձօւ անդ տուանըին ՚ի վերելը .
Ես կարեկլց անզօր տիսոց խանդակաթ ,
Ճիզդ մանկախի իւմ կաթուգի կղիշամի ,
Վայելցէք զըր ձեզ սփռեմ՝ հայրաբար ,
Սի՞ զիրէ լիցէք յանզոյդ շնորհացն անհամար”:
Ասոց , անդէն որպէս զարծուեի սրլացաւ ,
Եւ ասպարէզս ՚ի տուշ պահու հատ անբատ :
ԱՆ ինձ ո՞տայր զԱրշալուսոցն երգել փառս .
Սինչ ելանէր նա յամսպաշուն իւր ՚ի կառս .
Քըբմահանդերձ արկաւ զզգեսոն հայրենի ,
Եւ պանեցաւ ՚ի շուք փառաց սրիգենի :
Պասկս անմահս և մըցանակս հրաշազան .
Եշին ՚ի յաջ նորս մուսայք գողոսրական :
Սինչ կառքի ՚ի սեամն նըւիրափանս մերձեցան .
Ախտաբարբառ քննարց հնչեցին Պառնասեան :

Բացան յանկարծ դրունք տաճարին երինանման ,
Անսապուրութ ձանձնչք 'ի դուրս սփռեցան ,
Եւ պանծալին մուեալ 'ի ներքս Արշալոյս ,
Եւ բազմեցան 'ի նեպհական իւր գահոյս .
Ամենեքեան ողջունեցին զնա սիրով ,
Եւ բերկեցաւ անմահ քաջացըն ժողով ,
Քաջացն անմահ և վեհաջնեայ սատարաց ,
Ուր յատաւել բարդաւաճանս հայրենեաց ,
Արիստար նահստակեալ յասպարէս ,
Ճգանց քրտանց անդուլ տբնին քսնապէս ,
Երից զանդակիք բարբառեցան տաճարին ,
Երից և շենն հնչեաց , և ել քաջարին
Ու ազատաձեմն մեր Արշալոյս վայերուչ ,
Եւ սկսաւ անդ նոր հանդէս սրտաւոչ :
Իւրաքանչիւր քաջացն կապէր 'ի ճակատ
Սնծապայծառ փառաց պատկ անսարատ :
Անդէն տաճարն արիստանայր նորապանչ
Ամենական մրցանակացն 'ի ճաճանչ ,
Եւ ոսկենուտք քնարք Որփեան նորոգեալ
Ցերք թրթրակ առին զհանդէսն գեղագիսլ :

11-22-11-11

վաղեմի աշակերտ Մեսրոպեան վարժաբանին

լւա իրեն քաղաքակցացը , հետ որ Անդղիակ
եկեղեցւոյն կըվերաբերին : Յետ այսորիկ ազգ
յին խորհրդանոցը խափանեց այն օրէնքը , որ
քանի մը տեսակ պաշտօններու մէջ չէին կըն
մտնել հռոմէադաւանները . որնք այժմ իրե
քաղաքակցաց ունեցած իրաւանցը կատարել
պէս հաջորդ են : Այսոյ է որ , թէպէտե այսպի
ընթացք մը ունեցանք՝ քայց և այնպէս անցեա
ները ամբաստանուեցանք հո ոմէական կրօն
շատ անդամներէն թէ՛ Կոդղոյ և թէ՛ օտար ե
կիրներու մէջ , որպէս թէ կրօնական թոյլտուու
թեան գէմ գործ զործած ըլլամք և հալածան
յարուցած ըլլանք հռոմէականաց գէմ . վասն
հորհեցանք թէ օտար տէրութիւն մը ըլլա
իշխանութիւն բաժանել Վեծին Կրիտանիոյ ե
ինչը իւր ուղածին պէս , արքեպիսկոպոսւթեա
ու եպիսկոպոսւթեան թեմեր սահմանել , և այ
իերապիտ յափշտակէ թագուհուոյն արտօնութիւն
երը և ազգային անկախութեանը վեաս հասո
ցանել : Հռոմէադաւանները այս իրաւունքը ըս
տին . ստիայն քաց յայսմանէ ազատ են բոլոր
ինչպէս ուրիշ անդղիացի քաղաքացիները . Ե
ցանկայի որ միայն այս կերպ ըլլար կրօնակա
ննժուժութիւնը և հալածանքը որոց գէմ կը¹
աւանդատին աստ հռոմէականք ոմանք , և բոլոր
ամէադաւան քանի մը երկիրներուն մէջ ևս . Ա
ողբականները այս կերպ հալածանքէն ՚ի զա
րից նեղութեանց գէմ գանգատ ընելու պատ
առ չունենային . այն երկիրներուն մէջ կըսեմ
ուր բողոքականութիւնը նոխատինք մըն է , և
ողքական վարդ ապետութեան զատարակու
թիւնը յանցանք մըն է . ուր Աստուածաշաւնչ
նոտեանը վունեգաւոր գիրք մը համարուած է և
որու բով որ գտնուի , այն մարդը անմիջապէս
զդատապարտուի : Խօսքու Աւրագոյի հարաւային
ողիմն վրայ է , որպիսի են Հռոմէ , Կարոլի , Դու²
ստա , Այսանիա , և Էորթուեկուլ : Իսկ միւս հռո
ւագաւան լուսաւորեալ երկիրները գովութեան
արժանի , այսինքն Պաղպիան , Պէջիան , Նուկ
ստրիան իսկ , ուր աւելի ազատ եղանակու մը
վարուին , և ուր տեղուանք , ինչպէս օրինակի
ամոր Պէջիար մէջ , կառավարութիւն կըվճարէ
ողքական եկեղեցականաց . որոնք նոյն երկիրը
տնուող բողոքական և անդղիական ժաղավորոց
ամառ կրօնական պաշտօն կրօնակարարէն” .

Այս տեղ ըրտ Տէղմբերսիմալը ու րիշ օրէնքնիր
կըթուէ . սրոնք աղբին մեծագոյն մասէն խռնդ-
րուած և խորհրդանոցէն հաստատուած բլազի՝
հզօր կերպիւ մը գործ ակից եղան գոհ ընելու-
գեղը վրւրդը , սրաշխի են երեափոխան ընտրելու-
օրինաց բարեկարգութէը համար հաստատուած
նոր օբէնքը , և նաւարկութեան ու արմտեաց
վասյօք եղած օրինաց խափանու մը : Այս վերջին

Թարգմանելու յամի ժեւածն 1850 թ ինդրոյ աղկուտագուց
պատճեններու վիճակը, Յովհաննէս, Աշտրիկի և Յակոբի
աշակէր, Սամվելու Պօլսու Ամբոյի Տարեանց, որք էն յու-
սումն թ Փարէլլ:

Վարպետը մեկեն բանը ձգեց .ցամեկեց տեղէն ,գլուխիք բացած՝ վազեց դիմացը յարգութիւն .
Այս էր իրենց գեղին երև ելներուն մէկը՝ Որոթհան ըսված բժիշկը .և հետեւ տբար՝ էն կարդ ացօղի մաստունը ,որ ոսաց աման մը ապսպեկլու ատենը՝ երկան բարակի ,առնկ ըլլայ նամնկ ըլլայ բակը ,ընտոր սովորաթիւ է ամենուն ,ոչքին դպաւ Ծառը որ հան կըբանէր ,որ ատեն ատեն աչքը կըլլեցունէր ,և տրտում երեսովը իրեն կընայէր : Հարցուց բժիշկը ,վարպետ ըսաւ ինչունի առ տղան ,ծեծ մի քաշերես իրեն ,հիւանդ է մի .
Վատուած ցընէ ըսաւ ,որ ես ձեռք վերցընէ մտղիմը աշխերտի մի վասյ .աս իշութիւն մըն է՝ որ մաղձատ (մռապըլ) վարպետները կընեն .աս տղան ոչ ցաւ մը ունի ,և ոչ հիւանդ է ,այլ կըսիրէ գաշտեր ձորեր անտառներ լծեր ,և ան առջերը

«S^ho լրագրութեան 399և 400 թիւերը»

օրինաց վրայօք խօսելով՝ հետեւեալ կերպիւ շըունակեց իւր ատենախօսութիւնը :

“Ճաղաքը եան մեծագոյն մասը գործաւորութասերէն բաղկացեալէ . և ով որ կըքննէ ընկարական շենքին հազմութիւնը պիտի տեսնէ, որ նոր հիմունքը այս գործաւորաց գամերն են . ու տի եթէ հիմունքը հաստատուն և տեսզտկա ըլլան , չենքը անտարակոյս չդիմանար : Ի վերայսր ամենայինի ոչոք կրնոյ յուսալ հարստացընել զաղքատը . քանզի Վերին Կախախնամութեավճուը այսպէս չեղաւ աշխարհիս կազմութեան մարդկային ազգին ստեղծման ժամանակը Յայտնի է որ , առանց ենթագրելու բարեբազու մտացածին } երկիր մը , ուր արտուսներ (չայլրդուշու) խորոված կիյան երկինքէն (կըծալն), յայտնի է որ կըսեմ , թէ մարդիկ կըպարտաւորին աշխատիլ որպէս ովի ապրին . և բնակա աշխատութենէն չիրնալով մեծ հարստութիւն ոյառ աջ գալ , այս աշխարհիս մարդոց մէջ պիտի ըլլայ միշտ մէկ խիստ անհաւատար բաժանում ընչց : (Միի ըլլէս :) Կրնոյ մէկը շատ գէշ որէնքներով կամ ներփին բռնութեամբ աղքատ ցընել զհարուատը , բայց անհնար է որ կարող ըլլայ գտնելու զգազոնիքը , ինչ միջացաւ որ ըլլայ , հարստացընելու ամէն աղքատները : Բայց եթէ չեմք կրնար հարստացընել զանոնք , կրնանք գոնէ շատ բան ընել անոնց վիճակը լաւ ացընելու և սննդեան վիրաբերեալ ամենահարկաւոր բաները , որչափ որ կարելի է , առատօրէն մաստակարելու անոնց . և ահա այս նպատակաւ արմէտեաց վիայօթ եղած օրէնքը ջնջեցինք :

“Արքամ համարձակապէս գուշակել, թէ երբոր կրտեսնեք Եքս գետը, որ Դիմերդանէն իջնելով ծովը կրթափուի, հակառակ ընթացքով մը ծովին դէպէ ՚ի վեր Դիմերդոն կընթանայ, այն ժամանակը միայն կրնաք յուղաւ, որ վերստին հաստատուի պաշտպանողական դրութիւնը, որ սնընդգեան հարկաւոր եղած բաները պիտի սղցունէ :

“Ո՞ւծ խոհեմութիւն է գիտնալ զատել այն բանը որ դժուար է, այն բանէն՝ որ անհնարինորդունեայ և հաստատամիտ մարդ մը անշուշտ ամէն ջանք ՚ի գործ կրդնէ մաքառելու դժուարութեանց դէմ, որոց կրնայ յաղթել. բայց անկարելի բանի մը զէմ մաքառիլը, իւր զօրութիւնը ընդունայն տեղը սպառելէ : Ահա այսպիսի գործ կընեն անոնք՝ որ պաշտպանողական օրինաց վերստին հաստատուիլը կըերազեն :

“Կնկվան՝ իւր առանձնաշնորհ կացութեանը մէջ որ տրուած է իրեն՝ Կախախնամութենէն,

Հղած՝ խոտերը և ծաղկները . ուստի կը հետեւ
որ՝ հոս տեղի եղած կաշն՝ քէօսելէն՝ խաղաղը՝
չիրէր . — Ուրեմն քանիր շաջսատիր , ինչու կը պաշ-
հես քովդ : — Թաղութիւն , ըրէ տէր , բաւական
աղէկ կը բանի , այլ խելքը միտքը ան տեղերն է ,
և գրքերու անուններ գիտէ՝ և կուզէ կարդալ:
— Բայց զուրցէ վարպետ , մէ կնէ ինձի բանը՝ թէ
որ կարելի է նէ . Ենատենը վարպետը երկայն
բարակ իրեն պատեց , թէ աս Շառլ՝ մեր գե-
ղին | իննէ երեցին տղան է , որ չըրս հինգ տարի
վէրգիտ գպրատունը չացեց եկեր է . ուր գրա-
բառ լի գում մը միայն կը սորվց ցնեն և այլ բանի մը
մանտըրը մունտըրը բաներ . պրոնց՝ աս տղան ականց
շլնելով՝ դրսերը պտըրտեր է , խոտերու ծաղկնե-
րու բնութիւնը , և մէյլէ կէտ տարբերելու (ֆառ-
խին) պատճառները համեմնալու համար : Եւ ա-
սով ՚ի հարկէ գպրատան կանոններուն շատ հեղ-
պտկուն եղեր է : Ուստի վարպետները ասիկա
հովարտամը սեպելով վոնտեցին գպրատունէն .
Հայրն ալ ծոյլ անհնազոնդ տղայ , և գլխուս
զքաղանք (պէլս) ըսելով , բերաւ հոս քափս աշ-
կերտութե դրաւ , որ ասոր բառձանքը (համբէ սր)
մորի : Բայց ընտառ կրնայ մոռնալ , երբ որ մէկ
խոտի մը ծաղկի մը վրայ՝ ուր օր տեսնայ , հոդին
խուսայ : Բոլոր շաբաթը ինչ ըսքիկ բախս կաշսատի
և կիրակի օրերը . ողը գէշ ըլլայ , աղէկ ըլլայ՝
աշտերը կերթայ կը չափէ : Թէ որ կը հրամես-
ուի՞ , և ինը հոս (տուառա) և ամ շնուի և ամ շնուի

բութիւնները որ իրենց երկիրներուն մէջ և ս
հաստատեն . որչափ որ կարելի է , բազոքական և
ընկերական բարիքը , որոց վրայ կը պարծենամք
մներ : Ենդպիսացի ժողովուրդը աղեկ իմացաւ այս
պարտաւորութիւնը՝ պաշտպանելով զիսու պա-
րութիւնը թագուհուոյն , երբոր իւր աղյեցու-
թիւնը ՚ի գործ կը դնէր արգիլելու համար , որ
օտար տէրութիւն մը չհարկագրուի հիւրասիրու-
թեան օրենքը սոտքի տակ առնել՝ ձեռք տուրլվ
այն մարդիկը որ իւր պաշտպանութեան ներքե-
մուած էին : Ո՞եր ջանքը յաջողութեամբ պատկ-
ուեցաւ և Հունգարուցի փախստականները ըստ
կոմաց իւրեանց կերթան դէպ ՚ի Ենդպիս կամ
Միացեալ ՚ահանգաց հզերքը : Ամանասիէս գե-
րութեան ջնջուելուն ինդրոյն մէջ Գաղղիացի
ժողովուրդը մեր ճգանցը հաղորդակից եղաւ :
Գաղղիոյ կառավարութիւր ազատութիւն չնորհեց
իւր գերիններուն , և այս բանը մէկ նոր կապ մին-
է այս երկու ազգաց մէջ : Երբ եմն ազգերը կը-
միաւորուին փախադ արձ արդարութեամբ մը ,
իսկ այս խնդրոյն մէջ մեր միաւորութիւր կը ծագի
վեհանձնական բարերարութեան և մարդասիրու-
թեան նախանձաւորութիւնէ մը” :

ՍԵՐ անկողմնասիրութիւնը կըպարտաւորէ զմեզ
ի լցո ընծայել հետեւեալ յօդուածը, որուն
հրատարակութիւնը խնդրուած է ի մէնջ արժա-
նայարդ հեղինակին նամնկաւը, որ ահաւասիկ :

“ՈՇՃարգա հրատարակի չը բաշաւոյ Արքական
պատուական լրագրոյն :

“” բարեւու 202 Բառ - 2 Ը 5 Հ 1 Տ 5

“Եղանգակ” 397 թույնին Բանաստիքականին պատասխանը երկարօրէն գրել լով ։ այտապահ լրադրոյն 83-84 թիւերուն մ. ջ. անոր համառատութիւնն աւ ձեր մեծարդու թե անը խրկիցի որ ձեր պատուական լրագրոյն տուածիկաց թու ոյն մէջ հրատարակէք, նոյն համառատութիւնը մեր պատասխանատութեան տակը ձգելով ։ որպէսզի ձեր պատուական լրադրոյն բաժանորդ յարդի անձինք ալ նոյն Բանաստիքականին պատամիսանուոյն գոնէ հարեւանցի աեւ շեխութիւն մը ունենան :

“Անունելով կոտարման խոնարհ աղացանացու մնաց” խորին ակնածութիւաբա .

ՅԱԿԱՐԴԱՐ , 29 ՀՈԿ , 1851 .

Ե. Օ. Յ. Պ. Ա. Տ. Տ. Տ. Տ. Տ.

“ԵՐԵՎԱՆԻ 397 Թուով օդուտոսի 31ին հրատակակառած թերթին բանասիրականությունը՝ գիտնական յարդարարակիւ մէկ անձ մը Հայուստան լրագրոյն 17-69 թուցին Վագայինին սիստեմները գտներ է .
“Հայուստան լրագրիր այս սիստեմներուն

իսն աշխատանքները . և հոն տանելով յըցուց
թեն խոտերը և ծաղիները , և ի՞նչ վարպետու-
թեամբ և համբերութեամբ զանոնք ցամքեցը-
նելը և պահելը : Տամիշը առանց վրայ նայելով
և մէկիկ մէկիկ զննելով , շատ զարմացաւ լածնե-
ուն և առեսածներուն վրայ : Որ երթալու ատե-
լը ըստաւ վարպետին : Պէտք է անուշ բռնել աս-
ելքի սէլք ուսումնաօկը տղաքը . և դուն երբոր
սպոսգրած կօչիկս լմնոցընես նէ , ատ տղին հետ
նմէ առանց եռուի :

Հառլ ասուան խավըք ։
Հառլ ասուան խօրաթան սուր լսեց և խօս-
իքնաւ ջնառնըմեցաւ . այլ մտմտուքը արթնցաւ ,
Եւ արդեօք՝ Վատուած դուռն մի բանայ պիտոր
նծի աս դիաց : Քանի մը օրէն սոտաց ամանը լը-
նցաւ . և վարպետը իրեն տրվաւ՝ որ տանի բը-
իշկին տունը : Դամեան տղին սիրտը կըթըփթը-
ար . տեսնենք ի՞նչ պիտի ելք տակէն տէյի . ՚ի
արկէ մետք մը ունի բժիշկը որ ապսարեց վար-
ետիս , որ յնծի հետ խավըք աս կօշիկը : Հն-
ո հասաւ , բժշկին դիմացը ծունկ դրաւ և չեն-
ով շնորհքով անոր ոտքը հագցուց սոտաց ամանը
վեր ելաւ կանգնեցաւ նէ , բժիշկը աս տղին
այ վերէն ՚ի վար նայելով հարցուց , - տեսնենք
պրոցի տղաս , զո՞ն ուրեմն աս արուեստը կօշ-
ոկարութեան չես սիրէր , ախորժիդ դէմ կըքա-
ս : Հառլը՝ սիրտը վերնալով , հառաջանք մը
այն ըրտւ : - Եյ՛ ըրտւ բժիշկը , անցած օր

Թիւ երտուն մէջ. սրուն մէջ անաշառութիւն և չափաւորութիւն պահելով խնդիրները կըպարզաւանեն : Հաս նայի պատասխանը համար օտենիք :

Ա. սխալին դէմ վկայութեամբ և տրամաբանական ոձալ կրհաստատէ թէ Փաւատառը Յօնէ,
Հայ չէ, և Հայ ըլլալուն կարծիք տուող պատճառ կարծուած վկայութիւններուն ալ համոզիչ
բացատրութիւն կուտայ :

Բ. սխալին համար՝ Քսենոփոնի Հայոց պատմութիւն գրած ըլլալը ինչ մոքով հասկրցընել ուզեր է՝ իմացընելըն ետքը՝ կըհաճի որ ուրիշ մոքով կարենաց ըստիլ թէ նոյն Քսենոփոն՝ Հայոց պատմութիւնը չդիբեց :

Գ . սիսալը բոլորապիլն կըհեցքէ . Քէանդր անունով պատմիչ մինչև հիմա ծանօթ շըլլալը կըհաստատէ : Ելլալ-այ Բանասիրակիսնին հեղինակին գաած կըհանանաւ կըհանանաւ փիլխոփային ալ անունը կըշնտիէ . որ է կըհանին կամ կըհանիու : Կ ոն անունը Ղ և օնդիսոսի գարձնելուն օրինաւոր ըլլալուն ալ զիցյութիւն կըբերէ Զարանց վարքէն , և այն ալ կըծանուցանէ թէ իր Ղ և օնդիսոս ըստածը իր հասկուակրոգը Ղ և Ղ և օնդիսոսի զարձուցիրէ . և Զարորդութիւնն ճառին հատորն ու թղթահամարն ալ սիսալցուցերէ . հատ . գերես 33 դնելու տեղհատ . բ . երես 33 դնելով :

Դ . սխալն ալ կըհերքէ նոր անով որ նոյն Հայոցաբանն ալ առաջկուց իր 19-31 թույն մէջ , որ Ալլահ-ոյ Բանափրականն շատ առաջ հրատարակուած էր : «Քլեանտօթի ժամանակին վրոցք սխալ ինքը շնորհեր էր : Երկրորդ՝ որ ինքը 17-69 թույն մէջ ըստեր էր որ “ամէն հին պատմութիւն” շնորհ պատմութեն ոռւտ կամ իրաւ ըլլալուն , և «Քսենոփոնի զործոցը վրայ ալ աղէկ տեղեկութիւն կուտայ , և կըհատատէ որ՝ այս պատմիչները որ պատմածներնուն նկատմամբ նոր էին նէ՝ սիալնին ալ այն պատմածներնուն մէջ կըգտնուի :

Ե . Զ . սխալները կրիստովանի որ իր յիշողութեանը մէ ջան և թ Ա բառաշն ոնե բաւն պատմութիք իրար շփոթելէն առ աջ եկած սխալ մըն է . և այս ար կարեար բան մը չ' կը ու , և թէսոր պէտք ըլլաց նէ՝ այս կերպով սխալը շատ երե ելի հեղինակներ կրնաց ցըցընել :

Եւ սիստմն ալ կը հերթէ . աղբէ-ր բառ ին այլու-
ր անական նշանակութեանը վրայօք Աշալ-այ
Բանասիրականին հեղինակին սիստմ կրծիտէ հին
մատենագրի վկայութիւնով մը . և նոյն հեղինա-
կին ըստծին դէմ՝ անոր ցուցուցած տեղերէն
կը հաստատէ թէ երանելի խորենացիքն առաջ
ձայ ազգաւ . Հայոց պատմիչ չկայ :

Ըստան ալ կըհերթէ . հաստատելով թէ
ազգի մը պատմութիւն նոյն ազգէն կըհարցուի ,
և Ո՞եծին կոստանդիանսի մկրտութեան վայոց

Հայութեր բնական պատմութիւն՝ բու սադիքութիւն՝ հանգարանութիւն, և այլ առողջ նման գիտութիւնը, քահանայ ըլլուլուն՝ այօսպարապ բաներ կը ապէ ասոնք, այլ միայն հոգեոր՝ և ապրուստ վաստիկիլ մը պիտի մարդուս կը սէ, և մէկ դիաց իրաւունք ունի, վասնով քան կին ուղածդ բարձան քըդ, արուեստ մը չէ՝ որ մէկը բիչ մը ատենվան մէջ ստակ վաստիկիւնը իրաւ է Կարսն ըստա՛ Յառը՝ բայց երբոր մէկը ընտոր պէտք է նէ աղջկ սորվի և վարպետ ըլլայ՝ համար տայ, կարծեմ որ կը վաստիկի, Քնունի՞ չու տուլ առաջ կը վազես կոր տըդս, աղջկ սորմիլ և դաս տրվող վարպետ կը սեաւ Մը մէկ երկու օրը ըլլար, և ո՞չ մէկ քանի տարինն Յառը իրեն անշափ բարձանիքն ան ընհասկցաւ և համարձակեցաւ ըսել լաս գիտնական բժշկին դիմոցը՝ թէ որ մէկը հաստատ կամք ունենայ, և յարատե հոգ փոյթ և ջանք մը, բանած ուսման ցը կարծեմ, շւտով ճոթը կը համնի: Իմիշիլ ան ատենը երկայն երկայն իրեն բացատրեց, թէ առ տնկաբանութեան և բուսագիտութեան և մէկ խօսքով՝ բնութիւնն ձանձնալու գիտութիւնը շատ պա ճուկ բան է, և հազարում մէկ զժու արաւթիւնի անի, և հեղինակները՝ որ ինչպին հիմա հնուց հետէ գրեցին ասոր փրայ՝ խոռոշակինթոր են և մյուլիէ տարբեր, և մէկ մէթու մը դաստորութիւն մը ցոյց զասոնք կարդալով և գլուխ ձաւ թեցնելով՝ բիչ բան մէկը կը սորմի: Ու առ ընտոր մէկը կը փոյթ սեպի, թէ թէ առ մէ

երանելի խորենացին ըստածը՝ թէ Աեղքեստրոս
հայրապետէն մկրտեցաւ Հռոմ, Յայն և Հռո-
մայիցի հեղինակներու վկայութեամբ կը հաստա-
տէ . և Դամասոսի Հռոմայ հայրապետին Կոս-
տանդնուալզօնց ժողովը գտնուիլը չնդունիր և
կըսէ . ինչպէս որ Աեծին Ներսէսի անունը խորե-
նացւ ոյ գրքին մէջ նոյն ժողովոյ հայրապէտաց
կարգէն վերցերէ , նոյնպէս աւասիկա հոն մտած
կրնայ բլատ օտարի ձեւոր :

Պատայ Ալլու օտարի ծեռօք :

Ծ. սխալ կը հերթէ , վկայութեամբ և պատառաբանութեամբ հաստատելով թէ Խուզբանի կամ Վասուածաշուն չ մատեանը յիրաւի՞ չ ըէի ազգին պատմութիւնն է .

Փ . սիսալն ալ կըհերքէ . խորենացինն և Պլուտարքոսի մեր Վրտաւազգ՝ թագաւորին վրայ պատմածնին իրարու հակառակ ըլլալը՝ քանի մը երևելիքնաբաններու վիսյութեամբ կըհաստատէ . և կըսէ որ՝ այս բանիս վրայօք առաջ ինքը վճռաբար չէր ըսած թէ այս երկու պատմիքը իրարու հակառակ կուգան . այլ ոպայմանաւ խօսած եր թէ՝ երազու հաւատանի գուն նէ .

ասծ էր թէ՝ իրարու կախառակ գուն նէ :
Թէ պէտ այս պատասխան ոյս հեղինակը մասնաւոր խնամուլ զդուշացած կերեսի անձնական դպչնլու խօսքերէն . տակայն վերջն աւ կըկնըէ ըստ լոլ . “մեր քննիչն ալ ներէ՝ թէ որ մեր կամացը գէմ, մեր գրիչէն ծանր խօսք մը փախած է նէ”:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ : 20 Հոկտեմբերի

(Օ)սմաննեան իմաստուն կառ ավարութիւնը ոչ
միայն քաղաքական և զինու որական կարգադրու-
թիւններուլ տէրութեան զօրութիւնը և ժողո-
վազ ոց բարեկեցութիւնը աւելցնելու և ապա-
հսկվելու հօգ կըտանի միշտ, այլև իւրյատուկ
ինսամոց ենթակայ եղած է հասարակոց ուսում-
նական կրթութիւնը և օսմաննեան գրագիտութե-

զարգացումը : Եւ ահա այս նպատակաւ է որ ,
4-5 տարի կայ , հասարակաց դաստիարակութեա
յատուկ ժաղավ մը հաստատեցաւ . նմոնապէս
քանի մը ամիսէ ՚ի վեր Բանասիրական Ընկերու-
թիւն մը հիմնադրեցաւ , որուն վրայօք արդէն
յիշատակաւ թիւն եղած է Ալբանաց մէջ :

Հասարակաց դատիքակալութեան ժողովոյն
ջանքը՝ ՚ի սկզբանէ անտի օսմանեան լեզուին քե-
րականութիւն մը և բառարան մը շարադրել էր,
և այս երկու ամենաօգ տակար մասնից կարեռ-
ութիւնը ամեն ու ուս մնական անձննիք աղջկ կը-
ճանաչէն . ուստի յօժարամիտ կրիութամբ քա-
նուցանելու թէ առայժմ յիշեալ երկու գիրքէն
մէկը , այսինքն օսմանեան լեզուին բերականու-
թիւնը արգէն լընցաւ և տպաեցաւ , ու Պէտ-
օստուի գիտաւոր գրավածաւաց ըուլ կրծախուի :

իր հացը ատովվ սիմոնի գտնայ: ԱՇԿ խօսքով, առ
ուսմունքը՝ ունելով բան է, չունելովը կէս ճամ
բ ան կը մնայ: Հառլ աշխերը ըրս բացած ասոնք
մտիկ ընելին ետև, նորանց դարձաւ պատասխան
նեց, —թէոր կտորաբեալը ըստրվիմ նէ, և դաժին
ասի թող ըլլայ սորվիմ. ատենիս իմաստնոց ըսած
ները գիտնամ. ինձի հերիք է, թող անօմքի
մնամ, թողմուրամ, հօգս չէ, միայն թէ որդոր
Ճամբան բարերարին մէկը ինձի ըըցունէ: Իը-
միշկը տեսնելով աս աստիճան եռանդ ուն սէրը
ուսմանց՝ տղի մը վրայ, —ասլրին բաջացիր տղաս
ըսաւ, չառ հավելեցայ քու խօսքիդ, բայց պէտք
է որ հօրդ մըւես ամէն բանէն առ աջ: Եւ ես
իմաս կուզեմ բեզի մէկ յիշատակ մը տալ բեզի
համեմետ և համար եկած է:

Համբեկուս համար . եկուր հետա :
Երբ որ սենեակը մտան , քմիչկը՝ իր գրքարանէն
գիրք մը հանեց և ծոցէն ալմէկ քօլոնաթ (տիրէ կ-
իմ մը) , դրաւ զանանք տղին զիմացը . որնոր կու-
զես առ . քեզի ըլլան ըստաւ : Ըստ լը տակին վրայ
և ոչ խոկ նայեցաւ , գրքին աչք տնկեց . առաւ
կարդաց գրքին ձակատը՝ որ դրուած էր , իշխուած
Հայուածիւրութեան , իշխուածի հետքութիւն հեղինակէն գրուած :
Ըստ լը նոր ըլլալը չգիտցաւ ուրախութենէն , ոչ
ոտիշետե ոչ տեսած էր , և ոչ լած տա գրքին
անունը . որ բուն սրտին փնտուածն էր :

Բարձրապատճեւ Ա՞նձ կապարգոսին խորհրդա
կան և հասարակաց գատութարակութե՛ ժողովայն
անդամ վես մափայլ Փուատ է ֆէնտին՝ որուն
բազմատեսակ գիտնական տեղեկութիւնները
յայսնի է ամէնուն, և մեծաշուք Շհմէտ Շէվ-
տէտ է ֆէնտին՝ որ նմանապէս հասարակաց դաշ-
տիարակութեան ժողովայն անդամ է՝ շարադրեցին
այս քերականութիւնը, որուն անունը Գալյուչիք
օամանին զ ըին, այսինքն կանոնը օսմանեան լեզուին։
Արհաստատեն թէ այս պատուական գործը քանի
մը լեզուի պիտի թարգմանուի. իսկ գաղղարէն
թարգմանութիւնը, որ արդէն յառաջացեալ է,
երկու Օմիւռնացի գիտնական երիտասարդաց
յանձնուեցաւ. որոնց Բարձրագոյն Դրան թարգ-
մանութեան գրատան անդամ էն, այսինքն յար-
գամեծար ողարոնայը Աահակ Ապրօեան և Վրիդո որ
Աարկուեան, որոցմէ առ աջինը՝ օսմանեան Բանա-
վրական Շնիլը և Եթան ևս արուաքին անդամ է. Այս
յարգելիները իրենց այս աշխատափիւթեանը
համար տասը տարուան արտօնութիւն ստացան
Բարձրագոյն Դռնէն :

Արքունական բարձր հրովարտակու

Վ սեմափայլ խոցայիլ փաշան . սր վաճառական
նութեան , երկրագործութեան և հրապարակա-
կան ժնուածոց նախորդ պաշտօնեայ էր , վերա-
տեսուչ կարգեցաւ Կալաթա Աէրոյի բժշկակա-
նութեան կայսերական զպրոցին :

Համիլ Ուստապ փաշոյին որդին՝ Վուրէ տուին
պէջը տեղակալ կառավարիչ (գայլագամ) անուա-
նեցաւ Առաքին կղզայն որ ՚ի ՚մէն, և այս առ-
թիւ Ո՚իր-իւլ-՚ի մէրայի աստիճան բնիւրաւ :

— Ոստիկանութեան յատու կ պաշտօնատարութիւնը խնայութեան պատճառաւ խափանուելով, այս պաշտօնը միաւորեցաւ պատերազմի տեսչին պաշտօնին հետ. և հետեւթար վաեմափայլ լալիմ փաշան իբրև տեղակալ՝ ոստիկանութեան վերակացու կարգեցաւ :

— Հաշակաւոր Խմբը Պէտքին այրի կինը իւր
ընտանիքովը և պաշտօնեաներովը ամսոյս 6ին
աւուղիւական շոգ ենաւով մեկնեցաւ Կառրիք իւր
հայրենիքը երթաւու .ուր վերստին պիտի հաս-
տատէ իւր բնակութիւնը : Յիշեալ տիկնոջ և
բուռը իւր ընտանեաց սրբին մէջ անջնջէլի պիտի
մնայ յիշատակը վ. հանձնական մարդասիրութե՛,
որ սաւատագութ օգոստափառ Ա Այս լիժանէն ըն-
կապն , և ինկը ու ննն միշտ :

— Առաջին և երրորդ հիմն միջու ։
— Վուսուլի Գաղղից հիւպատոս մօսիւ վ իք-
խոր Բայթ ամայս 10ին հառաւ ՚ի կատանդնու-
պօլիս ընկերութեամբ մօսիւ թրաննշան զիտնա-
կան անձին . որուն օգնականութեամբը յիշեալ
հիւպատոսը նորէն փորել պիտի տայ հին Նինու էի
տեղը և նոր հետազոտութիւններ պիտի ընէ իւր
կառավարութեան հրամանացը համեմ մատ . Այս
յարգելիները քիչ մը ատեն կատանդնուպօլիս
մնաւն ետք՝ անոն մենաներ Վայ առ և Շ

APPENDIX.

որ պաշտօնաւարաց և լուսունի գերազափիւ
Արքեպիսկոպոսին կեսօրին հանդիսութեամբ յա-
ռաջացաւ պալատին մէջ յատկապէս շնուռած
բարձրիկ տեղը . ուր մեծ ծափահարութեամբ
ընդունուեցաւ , և անմիջապէս ազգային երգը
երգեցին : Եետ այնորիկ Համաշխարհական տե-
սարանին երգուեալ դատաւորաց նախագահ
ըրտ Քէնինիը յայտարարութիւն մը կարդաց ,
որուն մէջ նշանակեալ էին վարձատրեալ արուեստ
տառ որաց անուանքը . բարձրապատիւ Ալյոթ
իշխանը ինդակցութեան պատասխան մը ընթեր-
ցաւ , եաքը լուսունի Արքեպիսկոպոսը համառօտ
ազօթք մը զրուցեց . և ազգային երգը , զոր վե-
րստին երգեցին՝ մասնաւութեան պատճեն ու

Հանդիսին , որ կէս ժամէն քիչ մը աւելի տեղ :

Հաշիւ կընեն թէ ընդ ամէնը 6 միլիոն հոգիի
չափ Համաշխարհական տեսարանը մոտած են աշ-
նոր սկիզբէն մինչև վերջը : Համարութը 469,000 լի-
ռա սթէրլինի հասեր է . այս գումարէն բոլոր
ծախքը հանելով՝ որ հազիւ թէ 229 հազար լի-
ռայի կըհասնի , կըմնայ մաքուր շահ 240 հազար
լիռա սթէրլինա . այսինքն 26 միլիոն 400 հազար
օսմաննեան դրուուշ :

ԳԱԶԱԿԱՆ . Փարիզ , 6-18 Հոկտեմբերի : Հասարակապեհ տութեան գահերէցը առաջարկեց իւր պաշտօնէից ժաղվյն որ միտք ունի ջնջել տալ ընտրութեան օրէնքը որ 1850 մայիսի 31ին հաստատառեցաւ , և որուն դէմազգին մէկ մեծ մասը դառն գանգատ կրնէ իսկզբանէ անտի : Պաշտօնեաները այս առաջարկութիւնը չուղեցին ընդունել և աշխատեցան գահերէցին միտքը դարձնել այս խորհրդէն . բայց անիկա հաստատուն մեալով իւր սրոշմանը փրայ , ամէն պաշտօնեաները իրենց հրաժարականը մաստոցին : | Ուտովիկոս Կաբովընը տակաւին նոր պաշտօնէից ժողով մը կիրցաւ կազմել . և այս պատճառաւ հին պաշտօնեաները իրենց պաշտօնը կըշարունակեն կատարելու մինչև որ իրենց յաջորդները որոշուին : | յս դէպքը մեծ ազդեցութիւն ըրաւ բաղադրական անձանց փրայ և հատարակութեան ու շագրառութիւր բոլորովին գրաւած է :

Պաղլիս Շէր նահանգին մէջ ապստամբութի
մը պատահեցաւ . բայց բարեք ազդութեամբ
կառավարութիւնը անմիջապէս բաւական զօրք
յուղարկելով՝ խոռովարակները ցրուեց և բարե-
կարգութիւնը ու հանդարտութիւնը շռտով հաս-
տառուեցան :

Աստիկանութեան վերատեսուչ մօսիւ Դարլիէն
հրաժարեցաւ իւր պաշտօնէն նոյն պատճառաւ
որ պաշտօնեաները հրաժարեցան . և թէպէտե
տակաւին անոր յաջորդ մը չկարգեցաւ , բայց
գահէրէցը ընդունած է անոր հրաժեշտը , և հե-
տեւաբար մօտ օրերս ուրիշ մը պիտի յանձնուի
այս բարձր պաշտօնը :

ՍՊՅԱՆԻԱ • Ա' ատրիտ , 2-14 Հոկտեմբերի :
Յայտնի է որ | որէզ զօրապետը , որ երբեմն Դու-
պայի մէջ հրամանատար էր սպանիական զօրաց ,
անցեալները այս կղզուցն վրայ յարձակեցաւ 5—
600 հոգիով , ուր կը յսւսար ապոտամբութիւն
մը յարուցանելև Ալանիացւոց ձեռքէն հանել
զիշեալ կղզին : Բայց Դուպայի մէջ դժոնուած
Ալանիացի զօրքը իրենց հրամանատար յազէ տէ-
լա Դոնքա զօրապետին առ աջնորդութեամբը ա-
նոնց դէմ պատերազմե լով՝ կատարեալյազթու-
թիւն ստացան , զօրապետ | որէզը և իւր ընկեր-
ները սրոյ ճարակ եղան և հանդարտութիւնը բեչ
ժամանակին հաստատեցաւ ՚ի Դուսպա : Ուստի
՚ի վարձատրութիւն այս քաջագործութեան և
յաջողութեան , Ալանիայ վեհափառ թագու հին
համեցաւ սուրբ Ֆերաբինանտոսի արքունի և զին-
ուորական կարգին մեծ խաչը յուղարկել յիշեալ
յազէ տէլս Դոնքա զօրապետին , որ ընդհանուր
կառավարիչէ Դուսպայի : Այլև Կարուս երրորդ
թագաւորական կարգին մեծ խաչը չնորհեց նոյն
կղզին դժոնուող Ալանիայ նաւատարմիզին ընդհա-
նուր հրամանատար յազէ Արքիա տիկիութիւնը:

ՍԱՐՏԵՆԻԱ. Դուրինո, 6-18 Նոկտեմբերի :
Արքունի հրամանագրով Դարլօ Ուիթֆի Ֆարինի
ասպետը հասարակաց դաստիարակութեան պաշտօնեայ անուանեցաւ : Այս դէպքը յետախազ կուսակցութեան վայ մեծ տպաւորութիւն ըրաւ . բանզի Ֆարինի ասպետը՝ որ Արքայի մէնիօ օրագրոյն վերատեսուչն է, գիտնական և ազատասեր անձ մըն է և մեծ բարեկամութիւն ունի Առևիտ պատասխանին հետ :

Հցէլո գլխաւոր պաշտօնէին հետ :

Կառավարութիւնը ազգասիրական ոգւով կաշ-
խաւոի , որպէս սղի տէրութեան ծախսը՝ անոր ե-
կամոից հետ հաւասար բերէ . և կերևի թէ իւր
այս ջանքը յաջողութք սփստի պսակուի . քանզի
վաճառականութիւնը և երկրագործութիւնը մե-
ծապէս զարդանալու վրայ են , և ժողովուրդը
յօժարամութեամբ կըմձարէ զուրբքը : Տէրու-
թեան 1851ին եկամուտը 95 միլիոն ֆրանքի հա-

սաւ . և ըստորում տներուն եկամոխց և վաճառականաց վրայ նոր դրուած հարկերը գալ տարւ սցն յունվարի 15-ն պիտի սկսի , ուստի կըկարծուի թէ 1852ին՝ 20 միլիոն ֆրանք աւելի եկամուտ պիտի ըլլայ : Յաղթատարութե՛ն պաշտօնին (բոսթա) մուտքը միայն 2.400.000 ֆրանք աւելի եղաւ այս տարի : Եթէ 1848ին դժբաղդ պատերազմը չպատահէր , որ 400 միլիոն ֆրանք արժեց Ասրտենիային , այս տերութեան վիճակը խիստ յաջող ըլլար պիտի :

Պուրինցէն մինչև ՚ի Շենովա ելեբորական
հետագրութիւն պատրաստ է, և մօտ օրեւս պիտի
սկսին ՚ի գործ գնել։ Քաղաքական ամուսնութեան
օրինաց վրայօք նորէն խօսք կըլլայ, որուն հիմուն
քը պարոն Աիդգարտին պատրաստած էր :

ԻՏԱԼԻԱ. Հռոմ, 3-15 Հոկտեմբերի : Երեել
նոր լուր մը չկայ այս երկրին կացութեղ վասյօք
Կրօնական և քաղաքական ատելութիւնները կը
շարունակուին միշտ, և ցաւալին այն է որ, այս
պատճառաւ ամերշտութիւնը կը յառաջանայ
ժողովրդեան մէջ ահազգին կերպիւ մը : Խայց և
այնպէս Պապական վճռով անցեալ ամսոյ 9-21ին
երանելեաց՝ կարգը անցաւ Յիտուսեան կրօնա
ւորներէն ։ Վետրոս Վլավիլք քահանեայն, որուն
քանի մը տեսակ դիրքով նկարուած, և ըրած
հրաշքները ներկայացնուց պատկերները ուուրը¹
Պետրոսի եկեղեցւոյ մէջ գրուած էին . ուր այս
առթիւ հոգեորական մեծ հանդ էս կատարեցաւ
ի պատիւ նորահաստատ երանելին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ . ԿԸՆՔ . 14—26 Հոկտեմբերի
Եյս գծբաղդ տէրութեան վիճակը օր բան զբան առ առ առել կը գէ չնայ . աւազակութիւնները ազգի ազգի անկարգութիւնները կըշարունակուի միշտ . և այս ամէն չարեց պատճառը կառավարութեան անխոհեմ և անարժան ընթացքն է որոց դէմ ազատասէր լրագիրները շարունակ կը գանգատին : Անգղիոյ կառավարութիւնը տեսնելով թէ այս ընթացքով Յունաստանը դէպ ՚ի իւր կործանումը կը յառաջանայ , մարդասիրական ոգիէ շարժեալ երկայն յիշատակագիր մը յուղարկեց Լուրոպայի գլխաւոր տէրութեանց և մասնաւորապէս Որուսիոյ և Գարզիոյ կառավարութեանց : Եյս յիշատակագրոյն մէջ վեմափայլ ըրտ Ի՞էլլըրսթոնը Յունաստանի այժմեան դրժբաղդ վիճակին ձիշտ նկարագրութիւնը կընէ և յատկապէս ելեւմափց պաշտօնին մէջ եղած անկարգութիւնները յառաջ կըբերէ , և վերջապէս կաղաքէ գտէրութիւնները հարկաւոր միջոցները ՚ի գործ գնել , որպէսպէս Նելլենական կառավարութիւնը արժանաւոր և օգտակար կերպիւ ծառայութիւնն ընէ իւր ազգին և տէրութեանը :

Հմիւննիս , 26 Հոկտեմբերի

Օսմանեան սկստերազմական շոգենաւը Այսիդի պատճենի անուն ամսոյս 14ին հասաւ իզմիր կոստանդնուպօլիսէն գալալի: Այս շոգենաւուն մէջ կը գտնուէին վսեմափայլ ՚ի՞է օփրիւլիւ Վէհէմմէտ փաշան, որ Արարից բանակին ընդհանուր կառավարիչէ, և վսեմափայլ Վէհէմմէտ փաշան որ Սայսայի նահանդին ընդհանուր կուսակալէ: Այս երես ելի պաշտօնատարները հետեւեալ օրը նոյն շոգենաւով մեկնեցան իրենց բարձր պաշտօնին երթալու:

—Այսիդի Ծաղի շոգենաւոլ մեծաշուք Ալի՛ Նեհատ է Քինտին ևս կատաղնուազօլիսէն դարձաւ ուր գացած էր երկու շաբաթէ ՚ի վեր : Յեւեաւ մեծարդոյ պաշտօնատարին վերակացութեամբ Իզմիրի անշարժ ստացուածոց արձանագրութիւն կըշարունակուի մեծ գործունէութեամբ և բարեկարգութեամբ :

— Սարտենիայի տէրութե՛ կոստանդնուպօլսոց
գեսապան մօսիւ 'Իէգգօ սեպուհը՝ ընկերութեամբ
իւր աղնուուհի չծակցին ամսոյս 15ին հասաւ
Իզմիր գաղղթական 'Նիւ անուն շոգենաւով, և նոյն
օրը շորունակեց իւր Ճանապարհորդութիւնը
Դուրքին երթալու . ուր ժամանակի մը պիտի մնաց
ըստ թույլտուութեան իւր կոտափարութեան .
— Հովանասայէն կըդրէն թէ . յիշեալ տէրութե

Գոյսէթը Առաջանիրա անուն՝ հրամանատարութիւն և առաջնապետութիւն հոկտեմբերի առջև օրերը մեկներ է Արքունիքական ծովը գտնու .

— Հ ամաշխարհական ցոյցին երդու
եալ գատաւորները զանազան մրցանակներ տուին
Եւրոպա գտնուող թղթին քանի մը գործատանց
իրենց հաստուածոց պատու ականութեանը հա-
մար . որոց կարգը գատաւելով Իզմիրի թղթին գոր-
ծատունը ևս՝ որուն հիմնադիմն է Տիրովեանց մե-
ծահամբաւ բաջափայլ գերդաստանը . մրցանակ
մը ևս այս պատուական գործատանը տրուեցաւ .
— Հ ոռմէադաւան պարկեցու և ծերունի գեր-
ձակ մը , որուն խանութը Տէ վէլ օլը- խոնն էր ,
գրեթէ ամիսէ մը 'ի վեր անյայտ եղած է , և
մինչեւ ցայսօր ի՞նչ դժբաղդութեան հանդիպած
ըլլալը շիմացուեցաւ , թէպէտե . հարկաւ . որ հե-
տազօտութիւնները 'ի գործ գրուեցան ու

Այս արտաքոյ կարդի գեղը զարմանեի մէջ
ձգեց շատերը . բանզի լիշւալ անձը խաղաղասեր
և հանգարտ ոմն էր . դիշերները իւր խանութը
կըպառկէր , գէշ ընկերներ ըռներ , պարտքի տակ
ևս չէր . վերջապէս հաւանական չէ ամենեին որ
յուսահատական գործոց մը ձեռք զարկած ըլլայ
ինքը զինքը մեռցընելու համոր :

— Աւարիական շոգենաւոր, որ երէկ առաւօտ
Թրիեստէն կըսպասուէր, մինչև այս ժամն որ լրա-
ժերնիս մասն լը կըդնեմք, տափառին չհասաւ :

“ Կայսերական հրովարտակաւ իշխանութիւն
տրուեցաւ Եղիպատոսի ընդհանուր կառավարի չ
լարդաս փաշային , որ երկաթուղի մը շնէ Եղե-
սանդրիային մինչև ՚ի Պահիրէ :

“—Այսունի հրամանադրով հաճի լողեմէ ֆէնտին Վէտինէի կառավարի և եղան վեցերութեան աստիճանաւ, փախանակ մեռնող Ըէրիֆ փաշային։
“—Վէծ լոպարդոսին նամակադիր Խէվֆիք է ֆէնտին գործակալ անուանեցաւ Այստայի ընդ-

Համեւը կուսակալի՞ն։
“Այս սուլէն հասած վերջի լուրերը կը ծանուցանեն թէ քողէռան մտեր է յիշեալ քաղաքը, ուր բանի մը հօսի զոհ եղեր է ալս ախտին։

CHIPS AND CHIPS

Digitized by srujanika@gmail.com

Եւրոպային հասած վերջի լուրերը անյաջող ըլլալուն պատճառաւ ,քաղաքիս առ ուստուրը մեծ հանդարտութե մէջ կրգտնուի : Վֆիոնը թուլ է . վերջի վաճառումը 100 զոշի եղաւ չէրին . քաղաքիս մէջ 250 կաղափի չափ անվաճառ աֆիոն կրգտնուի : Ասոր հակառակի փալամու ար կուզուի , այս տարուան հունձը նուազ ըլլալուն համար : Ենդզիս տեսակը՝ 68-70 զոշի կենդինարը դիւրավաճառ է : Տորոնին գինը՝ 210-212 զոշ է : Ուեղամամը 910-915 : Զէթը 220-228 : Ցորեանը 16-19 մինչև 20½ քիլէն կրծախուի ըստ տեսակին : Ուաղաքի չամիչին արժէքը 38-45 զոշ է : Ուեւ ամիսը 29-37 զոշի կրծախուի :

Ընտոն	113½ - 114	Հինգնոցով.
Վարսիլիս	180½ - 181	- "

U.S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE

卷之三十一

Եւ բարեցը ու կիւ-լոգուշը ըստ-է թուլ 34 Ա-
պո-նն է, գուլ երիշ-շաբին նյութիւն 10ին ըստ առ-
հարի պիտի բայում է Ուրիշ աւ-վակուութիւններ ու-ըւլ

Առաջին պատմութեալ:

աստարակիչ և տեր լըագրոյս :